

JYX

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Säntti, Joonas

Title: Peilistä löydetty ilo

Year: 2023

Version: Published version

Copyright: © Säntti & Lukukeskus, 2023

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Säntti, J. (2023). Peilistä löydetty ilo. Kiiltomato, 28.6.2023. <https://kiiltomato.net/critic/mira-aurelia-eskelinen-aavistus/>

Aavistus

Mira Aurelia Eskelinen

S&S 2023

224 s.

KOTIMAINEN PROOSA

Peilistä löydetty ilo

JOONAS SÄNTTI | 28.6.2023

Mira Aurelia Eskelisen Aavistus luo ja hehkuu transiloo, muttei väistele konflikteja.

Esitystaiteilijana ja kulttuurituottajana toimineen **Mira Aurelia Eskelisen** kirjallinen esikoisteos lähtee rikkomaan oletusta transelämien

ahdistavuudesta ja patologisuudesta. 2000-luvun romaaneista saati tv- ja elokuvakerronnasta ei puutu esimerkkejä sukupuolivähemmistöön kuuluvien henkilöhahmojen traagisista elämäntarinoista epäluulojen, ulossulkemisen ja jatkuvan väkivallan uhkan täyttämässä maailmassa. Ennen nykyistä transnäkyvyyden hetkeä erityisesti transnaiset olivat valtavirtavihteessä usein julman pilkan ja väkivallan kohteita.

Asetelmat ovat olleet huomattavan samankaltaiset esimerkiksi seksuaalivähemmistöjen kohdalla, olihan myös hyvän homon ja traagisen lesbon kuoltava fiktion lopussa. Toisaalta kyse ei ole vain ulkoapäin annetusta lokerosta, vaan ulkopuolisuuteen, dysforiaan ja kärsimykseen keskittyminen on ollut voimakasta myös transsukupuolisten kirjailijoiden omassa tuotannossa. Transnaisuutta käsittelevistä suomennetuista teoksista voi mainita esimerkiksi unkarilaisen **Tibor Noe Kissin** romaanin, jonka fragmentaarisen kerronnan kasvattamaa ahdistavuutta pohti [Kiiltomadossa](#) kriitikko **Tuomas Taskinen**.

Eskelisen kirjaa voi lähestyä eräänlaisena vastauksena näihin kertautuviin asetelmiin. "Miltä transilo edes näyttää?" (s. 146). Millaista on transnaisen seksuaalinen nautinto? Millaisia uusia maailmassa olemisen mahdollisuuksia sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen omat yhteisöt voivat tarjota? Ja voiko myös kadonneista minuuksistaan iloita?

Kirjan optimistiseen sävyyn vaikuttaa erityisesti keskushenkilöä Miraa ympäröivä sosiaalinen todellisuus. Miran muutos saa tapahtua melko turvallisessa ympäristössä, perheen ja ystävien tukemana. Isoisä antaa hänelle myöhäisenä syntymälahjana taulun, jota oli säästeltä taakse jätetyn Jalmari-identiteetin odotetulle vaimolle. Nopeasti löytyy myös transyhteisö, joka tarjoaa tilaa unohtaa maailmalle ilmeisin erilaisuutensa, kadota transsiin.

Aavistus ei siis ole kuvaus yksilön yksinäisestä kamppailusta pahantahtoista maailmaa vastaan.

Positiivisuus kasvaa negatiivisen läpikäymisestä, ei kiertämisestä.

Tämä ei tarkoita, että kirjasta puuttuisi konflikteja. Itse asiassa on hätkähdyttävää huomata, miten keskeisessä asemassa negatiiviset ja epämääräiset tunteet ja tuntemukset teoksessa lopulta ovat. Pelko, epäily, suorituspainet, häpeä ja hämmennys esiintyvät melkein jokaisessa luvussa. Myös transpolin lääketieteellisten asiantuntijoiden "tuomion" odottaminen ja valtion pakottama sterilisaatio käsitellään. Vaikuttaa myös kiistattomalta, että juuri tällaisten kokemusten esille kirjoittaminen tekee kirjasta voimakkaamman ja paremman. Positiivisuus kasvaa negatiivisen läpikäymisestä, ei kiertämisestä.

Näkymisiä

Kirja käsittelee hyvin avoimesti näkymisen ja sukupuolen visuaalisen ilmiön tärkeyttä. Oivaltavasti peilille (tai peilikuvalla) on annettu välillä kertojan asema:

"Olet niin hauras, posliininen, pelkään että halkeat. Sormesi hipaisee laukaisijaa, tallennat itsesi nähtävillesi. Sinä tuijotat kuvaa, pupillisi laajentuvat. Hetken sinä näet itsesi niin kuin minä näen sinut." (s. 42.)

Ratkaisua voi pitää rohkeana, koska väite transidentiteettien "pinnallisuudesta" toistuu tuon tuosta juuri transoikeuksien vastustajien puheenparressa. Niin keskeinen kuin peili on kenen tahansa identiteetille, juuri transsukupuolisten kohdalla identiteetti on vaarassa tulla käsitetyksi vain kuvastuksena. Voidakseen tulla todeksi Miran on kuitenkin ensin piirryttävä esille peilin pinnasta.

Eskelinen esittää tilanteen kompleksisuuden vakuuttavasti. Miran pää on "kysymyskaruselli", jossa omat halut, tarpeet ja motiivit kyseenalaistetaan:

”Pelkään että kadotan itseni muiden toiveisiin ja oletuksiin enkä löydä tietä enää itseeni. Pelkään että olen huomionkipeä erikoisuudentavoittelija. Pelkään että olenkin vain feminiininen mies, bicurious runopoika. Pelkään että voisin sittenkin elää onnellisena jos vain lakkaisin kynsiäni ja pukeutuisin toisinaan femmemmin. Pelkään ettei se riitä. Pelkään että petän itseään etsivät pojat ja miehet antamalla esimerkin, että voi olla feminiininen vain jos on oikeasti nainen” (s. 51).

Tällaiset tekstijaksot avaavat hienosti paitsi yksilön sisäistä draamaa, myös transitoitumiseen yleisemmin 2020-luvulla liittyviä kulttuurisia edustamisen ja näkymisen ongelmia. Kun seuraavan kerran törmäätte väitteeseen annetun sukupuolen kyseenalaistamisesta pelkkänä nuorison trendi-ilmiönä, jossa asioita ei ole ajateltu tarpeeksi pitkälle tai vastuullisesti, voitte viitata *Aavistuksen* sivuihin 50–53. Että luepa siitä.

Aavistus ei etene kronologisesti elämäkerran muodossa. Alkupuolella se on kuitenkin enemmän aavistusten kuvausta, minuuden mahdollisuuksien tunnustelua. Kun Miran kokemuksia käsitellään suhteessa transsukupuolisuuden asemaan nykykulttuurissa, kirjoitustyylillä tulee lähemmäksi perinteistä asiaproosaa. Samalla näkökulma laajentuu queer- ja transhistoriaan, menneen ja nykyisen vuoropuheluun. Toisinaan teos asettaa selvästi metatasolla esille oman asemansa transtekstien joukossa kertomalla, että tässä tuli nyt sanallistettua ”klassinen transnaisen narratiivi” (s. 21).

Omien kerrontaratkaisujen kommentoiminen vaikuttaa olevan yleistä niin transelämäkerroissa kuin transfiktioissa. Se vaikuttaa kehittyneen edustamiseksi ymmärretyn representaation paineista. Vähemmistöön kuuluvat kirjoittajat pelkäävät tulevansa luetuiksi väärin, ehkä myös toisten vähemmistöön kuuluvien päälle tai yli puhuvina. Niinpä kirjoittajat kiirehtivät ilmaisemaan velkansa ja usein myös varoituslauseensa: Tämä ei ole totuus kaikista transsukupuolisista. Minun tarinani ei ole kaikkien tarina. Jokaisen transio on yhtä tärkeä ja tosi. Ja niin edelleen.

Kenties lukijaan voisi silti luottaa hieman enemmän? Kirjoittajan ei tarvitse kädestä pitäen kertoa, miten ja millaisia narratiiveja tässä nyt ollaan purkamassa ja uudelleenrakentamassa. Niin tehokasta kuin se onkin viestimisen kannalta, taiteellisesti tulkinnan ohjailu lukijan puolesta voi olla vähän latistavaa. Tuskinpa jokainen suomalainen lukija (jos lopulta edes

suurin osa) on tutustumassa ensimmäistä kertaa transkirjailijan kirjoittamaan tekstiin. Sääntöjä voi rikkoa toimivasti kertomatta ensin, että katsokaa, rikon tässä nyt sääntöä.

Oletukset yleisöstä näkyvät myös vastaanotossa, kirjojen merkityksestä puhumisen tapoina. Eräs toistuva oletus vaikuttaisi olevan, että *Aavistuksen* tapainen teksti vaikuttaa kahteen selvästi erilliseen yleisöön kahdella tiukasti eri tavalla: transihmisille tarjotaan *eläytymistä* ja vahvistusta, cis-ihmisille *opetuksia* ja ymmärryksen kasvua. Ja kuitenkin maailmassa ei toistaiseksi ole monta transsukupuolista ihmistä, joka olisi aina tiennyt olevansa transsukupuolinen. Ehdotan, että on yllättävän paljonkin lukijoita, oikein tai väärin cis-oletettuja, jotka kyllä löytävät sukupuolikokemuksilleen kaikumapintaa *Aavistuksesta*.

Varsinkin, kun kirja itsessään asettuu ennalta tietämistä vastaan, kysymisen puolelle.

Pois yhdestä totuudesta

Aavistuksessa kritiikin kohteeksi otetut transnarratiivien perusasetelmat eivät ole tuore ilmiö. Suuren osan niistä voi löytää esimerkiksi **Jay Prosserin** maineikkaasta tutkimuskirjasta *Second Skins*, joka on vuodelta 1998 ja käsittelee aiempien vuosikymmenien tekstejä.

Eräs toistuvimmista transnarratiiveista on selkeä kasvukertomuksen malli, jossa oikea sukupuoli paljastuu esimerkiksi lapsuuden leikeissä ja identiteetin aitous saa jälkikäteisesti kerrottuna elämänmittaisen vahvistuksen. Minän muutos on sisällä uinuvan valmiin löytämistä. *Aavistuksen* Mira osoittaa sekä kertomusmallin vetoavuuden että ongelmat. Hänkin voisi viitata lapsuuden prinsessaleikkeihin ja väittää tietäneensä jo silloin.

"Mutta en minä tiennyt. Tai, mistä sen tietää." (s. 143.)

Tilanne muuttuu monihahmotteisemmaksi, kun miettii, kuinka usein transsukupuolisuudesta kerrottaessa itse trans, välitilana ja liikkeenä,

katoaa – tai asettuu tavallaan sulkeisiin. Mira ei ole varma, olisiko hän halunnut lapsuutta cistytönä vai sittenkin lapsuuden, jossa ”olisin saanut olla vapaasti trans” (s. 150).

Mira ei ole varma, olisiko hän halunnut lapsuutta cistytönä vai sittenkin lapsuuden, jossa ”olisin saanut olla vapaasti trans”.

Toinen transelämäkerronnan konventio on transition esittäminen prosessina, jossa siirrytään yhdestä, tarkkarajaisesti tiedetystä sukupuoliruumiista toiseen. *Aavistuksessa* kuitenkin iloitaan ruumiin arvaamattomuudesta, toisinaan humoristisesti, kun ”Krakeniksi” nimetty uusiopimppi pääsee kokemaan neitsytmatkansa. Mira kertoo, miten jotkut peniksellisen keholliset tuntemukset tavallaan jatkuvat, mutta paikkansa ja merkityksensä vaihtaneena.

Binäärisyyden kritiikki johtaa siihen, että kirjan loppua kohden myös naiseus alkaa vaikuttaa joltain, josta voidaan vapautua uteloimaan eri mahdollisuuksia. ”Mitä pitemmälle kirja etenee, sitä sumuisemmaksi suhteeni sukupuoleen tulee.” (s. 215.) Tässä mielessä kirja tuntuu sulkeutuvan samanlaisella ajatuksella, jolla se alkaa, eli sitaatilla **Maria Matinmikon** *Kolkasta*: ”älä kuvittele ettei epämääräisyys olisi yhtä tärkeää kuin selkeys”. *Aavistuksen* viime sivulla leijuva meduusa onkin helppo kuvitella myös Matinmikon kokeellisempien proosaolentojen yhteyteen.

Kielen mahdollisuudet ja mahdottomuudet

Aavistus on vetävästi ja näennäisen vaivattomasti kirjoitettu. Vaikka teksti on helppolukuista, yksittäisistä virkkeistä ja tekstijaksoista kasvaa äkkisyviä ulottuvuuksia, metaforisia kytköksiä eri aikatasojen välille. Äidin tapa puhua tyttärestään Mirasta myös menneisyyteen viitatessaan on "kuin rantaviivaa vuosikausien aikana muovaava aalto" (s. 62). Kohtaus, jossa jalkapallosta inspiroitunut kaverijoukko ottaa Jalmarista Miraksi muuttuneen ystävänsä vastaan huutamalla kiitoksensa kesäisellä laiturilla, on tavattoman kaunis. Hetkissä välittyä iloa syventävä luopuminen ja aavistus melankoliaa, jatkuvuuden ja uudelleensyntymisen välinen leikki ilman tarpeettomia metakommentaareja.

Kirjaan liittyy, myönnettäköön, kaksi itseäni hämmentävää asiaa, joista en hienohelmana malta olla vaiti: ensimmäinen liittyy yhtä paljon (tai enemmän) kuvattuun maailmaan. Ihanat nuoret ihmiset puhuvat toisilleen aivan kamalilla englanninkielisillä fraaseilla. Mutta kuten kirjan lähdeluettelokin paljastaa, paikallinen trans culture on teorian ja esikuvien suhteen usein angloamerikkalaista, tai ehkä simppelimmin vain jenkkiläistä – ei toki pelkästään Suomessa. Mietin usein, tarvitsisiko olla niin. Ja naiivi kun olen, mietin, miten kirjat voisivat tässä vaikuttaa toiseenkin suuntaan, luoda kieltä. Voisimme luoda eläviä vaihtoehtoja ilmauksille kuten bicurious, anti-assimilationist tai fairy trans godmother. Voi myös olla, että se taistelu on jo hävitty.

Toinen seikka liittyy kehyksiin ja lukuohjeisiin. Kansitekstin mukaan teos on Eskelisen "esikoisromaani". En ihan hahmottanut, miten ja miksi kirja on romaani. Tällä en tarkoita väittää, että romaanien pitää olla juuri tietynlaisia. Esimerkiksi kaikkia proosakerronnan konventioita rikkova antiromaani voi olla hyvin kiinnostava, romaanina. Tarkoitan vain, että en *Aavistuksen* luettuani ymmärrä, mitä lukukokemukseen tulisi siitä, että ajattelen sitä romaanina. Jos luokituksella halutaan tässä tehdä eroa muistelmiin ja painottaa sen sisältävän kuvitteellisia tilanteita, miksi ei puhuisi omaelämäkerrallisesta fiktiosta? Kun huomioi esseististen jaksojen keskeisyyden ja lomittumisen minän tarkasteluun, kirjaa voisi edelleen kutsua vaikka autoteoriaksi?

Tekstiä vasten on sopivaa, että kannet ovat esteettisesti hivelevät. **Tikli Tarina Tommiskan** suunnittelemaat kannet tekevät kirjasta näteimpiä

esineitä, joita olen tänä vuonna käsissäni pidellyt. Kauneus ei tosin aina ole käyttäjäystävällistä, minkä voi todeta itsekseni jokainen, joka yrittää lukea keinovalossa kirjan takakannen printtiä, haaleaa pinkkiä pinkillä.

Jaa artikkeli:

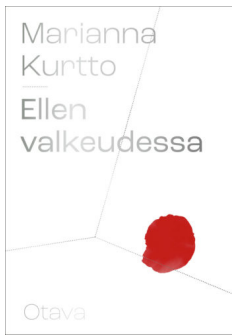
JOONAS SÄNTTI

Kirjoittaja on kirjallisuudentutkija ja kriitikko.

Adlibris

Hae teosta Adlibriksen verkkokaupasta

Lue myös

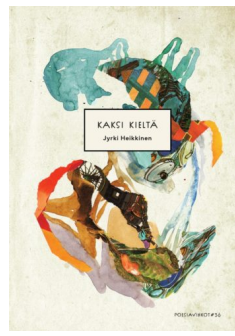

Valtasuhteita ja syväjäädytettyjä tunteita

Anna Kallio
21.6.2023

Marianna Kurton uutta runoteosta kuljettavat scifi, juonellisuus ja roolirunon... [Lue lisää](#)

ANNA KALLIO |
21.6.2023

Kuvakollaasi ja runoutta kielen kaislikoista

Helmi Nöjd
13.6.2023

Jyrki Heikkisen vihko leikkaa ja liimaa yhteen kahta kieltä, runoa ja kuvakollaasia, mutta sen runoudestakin voi vielä löytyä useammanlaista kieltä. ... [Lue lisää](#)

HELMI NÖJD |
13.6.2023

Kirjailija, joka uneksi olevansa kirjailija

Paavo Kässi
29.4.2023

Varjotajunta on virkistävä teos Harry Salmenniemen tuotannossa. Siihen myös uusimmassa tulokkaassa viitataan ahkerasti. Japanilaisen taiteen kauneus lepää siinä, että se on täynnä tyhjää. [Lue lisää](#)
PAAVO KÄSSI |
29.4.2023

Tarkennus yksimielisyyksen ohi

Amu Urhonen
26.4.2023

REC on hyvällä tavalla vaikea kirja. Sen sivupoluilla tapahtuu sellaistaikin, mikä jää helposti kirjailijan itsensä tai kriitikoiden katseilta piiloon. Tuttavapiiriissäni on ollut erimielisyyttä siitä,... [Lue lisää](#)

AMU
URHONEN |
26.4.2023

Lukukeskus ry.
Villa Kivi,
Linnunlauluntie 7
00530 Helsinki
www.lukukeskus.fi

[Yhteystiedot](#)

[Kritiikit](#)

[Näkökulmia](#)

[Yhteystiedot](#)

[Kriitikon ohjeet](#)

Copyright © Lukukeskus – Läscentrum

[Muuta evästeasetuksia](#)